

VANDOMRÅDEPLANERNE 2021-2027

Høringsvaret til
"Second Opinion"

September 2024

Forlaget Himmerland

Forord

Foreningen Fair Spildevand varetager interesserne for den spredte bebyggelse uden for det offentligt kloakerede opland. I forbindelse med Vandområdeplanerne for 2021-2027 er et stort antal af disse beboelser udset til tvangsmæssigt at skulle investere i offentligt godkendte rensningsanlæg. Ligeledes berøres landbefolkningen i bredere forstand, da planerne vil stille en lang række krav til aktiviteterne i det åbne land, herunder ikke mindst skærpede regler for aktiviteterne på dyrkningsfladen. Fair Spildevand er anerkendt som en høringsberettiget part i processen om gennemførelse af alle disse nye tiltag.

Gennem deltagelse i ministeriernes orienteringsmøder har der været mulighed for at stille spørgsmål såvel direkte eller skriftligt. I samarbejde med foreningens daglige leder Jørn Rasmussen har jeg været engageret i en helt særlig proces om "Second Opinion". Folketingets partier besluttede, at der skulle nedsættes en taskforce, med Finansministeriet som leder, til at gennemføre en international evaluering af grundlaget for den danske vandmiljøpolitik. EU's Vandrammedirektiv fra 2000 udgør den juridiske ramme for den danske politik og administration. Derfor kom evalueringen fra starten til at omfatte både det faglige grundlag og det juridiske grundlag.

Finansministeriet og Miljøministeriet gik i 2022 sammen om at udarbejde et engelsksproget oplæg til denne evaluering, hvor konsulentfirmaerne COWI og NIRAS blev tovholdere. Den foreløbige rapport blev udsendt til de høringsberettigede parter i fe-

bruar 2023. På et møde den 2. marts 2023 i Finansministeriet fremlagde Jørn Rasmussen og jeg selv, som foreningens konsulent, et hørings svar overfor de tilstedeværende ministerier. Dette blev fulgt op af skriftlige kommentarer og aktindsigter i de efterfølgende måneder.

Den 11. september blev der afholdt et møde med de 5 internationale eksperter, hvor foreningen havde mulighed for direkte overfor eksperterne at fremlægge kommentarer til udkastet til deres slutevaluering. En stor del af denne evaluering tog sigte på at vurdere validiteten i modellerne til karakterisering og fremskrivning af de danske kystvandes tilstand. Undervejs i dialogen med disse eksperter var ministerierne nået frem til markante ændringer i de områder, som eksperterne skulle forholde sig til. På den måde blev den juridiske del kraftigt nedtonet, og det samme skete for byernes kloakvand udledt til vandløbene eller direkte til kystvandene.

I nærværende publikation offentliggøres det hørings svar, som Fair Spildevand afgav til den afsluttende afrapportering om "Second Opinion" på et møde den 11. september 2024. Tre ministerier har i fællesskab udarbejdet "Evaluering af det faglige grundlag for kvælstofindsatsen", offentliggjort den 27. august 2024. De tre ministerier bag rapporten er Finansministeriet, Miljøministeriet og Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri.

*Den 17. september 2024,
landmand Bjarne Brønserud, cand. oecon.*

OPGAVEN MISFORSTÅET BEVIDST/ UBEVIDST **DERFOR** DUMPET

Bemærkninger til "Second Opinion" fra Fair Spildevand

KONKLUSION

Hovedfokus i denne second opinion var hvilke muligheder inden for vandrammedirektivets faglige og juridiske rammer, der kunne justeres på i kvælstofindsatsen.

Direktivet har intet at udsætte på kvælstof, ej heller efterspørges opgørelser over totale mængder af samme. Det stiller kun krav til, at medlemsstaterne skal have styr på næringsstofkon-

centrationer, når de økologiske kvalitetselementer ikke opfylder målsætningen. Opgaven synes derfor at være ganske enkel, men mørkelygten er i stedet taget i anvendelse på skammeligste vis. Og hvor modelverdenen inddrages, mangler i den grad gennemsigtighed, lidt på samme måde som hele spildevandshåndteringsindflydelse på overfladevandets økologiske status igen står tilbage som uafklaret.

Miljøministeriets departement har været den aktive drivkraft i ansættelsen af de 5 internationale eksperter (Panelet) og i tilrettelæggelsen af deres opgaver. Foto: www.mim.dk

Miljøstyrelsen har stået for afholdelse af møderne i "Faglig Referencegruppe" og har ansvaret for opbygningen af Vandområdeplanerne 2021-2027.

Fair Spildevand har under hele forløbet i second opinion forholdt sig til "Aftalen om grøn omstilling af dansk landbrug" og forsøgt at bidrage med kompetent viden både fagligt og juridisk, således at stridighederne om specielt kvælstofs rolle i naturens kredsløb kunne få en afslutning, som alle kunne leve med både fagligt og juridisk.

For at hele opgaven skulle komme godt fra start indsendte vi den 31. maj 2022 *Det glade budskab – kvælstof mere ven end fjende*¹ på 4 sider til de eksterne konsulenter (Fase I), der skulle lave den grundlæggende rapport, som ville blive arbejdsgrundlaget for de 5 udenlandske forskere (Fase II).

Efterfølgende bidrog vi med indspark ud fra de muligheder, som var tildelt følgegrupperne.

- *Kommentar til konsulentrapporten*² (COWI-NIRAS)
2. marts 2023
- *Spørgsmål til Cowi-Niras efter møde*³
16. marts 2023
- *Indlæg til møde med de udenlandske forskere*⁴
9. september 2023
- *Opfølgning på møde med eksperterne*⁵
11. september 2023
- *Talepapir til et onlinemøde inden endelig rapport fra de udenlandske forskere*⁶
27. oktober 2023
- *En markant uenighed mellem Fair Spildevand og eksperterne afsløres*⁷

Foto: www.mim.dk

Når vi nu er nået til målstregen, og intet spor ser af vores vægtige bidrag, er vi dykket lidt ned i, hvordan opgaven har været styret og tilrettelagt under hele forløbet.

Rammerne indsnævres

Det går allerede galt under *opgavebeskrivelsen*⁸ i fase 1, der senere skal være grundlaget for kernen i opgaven, nemlig fase 2, som vil danne rammerne for de 5 udenlandske forskeres vurdering af kvælstofindsatser og juridiske manøvrerum i forhold til Vandrammedirektivet.

Opgaven: en evaluering af det faglige grundlag for kvælstofindsatsen er blevet til det beregnede behov for reduktion af kvælstof (the calculated need for reduction of nitrogen).

Altså det forudsættes, at Danmark har et behov for reduktion af udledning af kvælstof, men det var selve grundlaget for kvælstofindsatsen, der skulle have fokus, uden stillingtagen til en øgning eller reduktion af indsatsen på forhånd.

Det juridiske råderum i fase 1 har forholdsvis stor fokus på minimumskrav og fristforlængelse i artikel 4.4 og redegørelse i artikel 4.5. Derfor bruger de udenlandske forskere også megen spaltepads på at kommentere på denne smalle del af Vandrammedirektivet. De skriver på side 50: "this section does not include a narrative of the whole WFD, nor the implementation of the Water Framework Directive in Denmark."

Dette afsnit indeholder ikke en detaljeret beretning af hele vandrammedirektivet eller implementeringen af vandrammedirektivet i Danmark.

Altså, den juridiske udfordring af Vandrammedirektivet er hermed meget invalideret.

Derfor er det hverken et fuldgyldigt eller tilbunds-gående resultat, som Panelet er fremkommet med i slutrapporten fra den 21. september 2023.

Det er nok begrænset, hvor meget de 5 udenlandske forskere kan klandres for dette svigt, og må i stedet adresseres til taskforce gruppen.

Men i et andet forhold har de 5 forskere og specielt formand Peter Herman et ansvar.

Befolkningen i det åbne land pålagt byrder uden lovhjemmel i over 20 år

Under mødet på Sauntehus den 11. september 2023 svarede han på spørgsmålet om vigtigheden af at holde regnskab med kvælstofkoncentrationer:

Koncentrationer havde ingen informationsværdi. Det var jo et øjebliksbillede af en given situation. Nej, det var totale mængder, der var vigtige.

Med denne indstilling er han måske nok enig med en del danske kollegaer på området, men han er i direkte konflikt med Vandrammedirektivets bilag 5, hvor der står, at hvor de økologiske tilstande afviger fra målsætningen, er det informationsværdien i fysisk-kemiske kvalitetselementer, der skal tages i anvendelse.

På side 29 i slutrapporten er dette forhold nærmere beskrevet:

Til vurdering af den økologiske tilstand i kystvande henvises til følgende: sigtdybde, temperatur, iltforhold, salinitet, næringsstofkoncentrationer [...] Indtil videre anvendes kun støtteparametre for lys (sigtdybde) og iltforhold.

Altså, det er en ren tilståelsessag for svigt i sin embedsførelse, at man ikke har valide data på salinitet og specielt næringsstofkoncentrationer i denne her sammenhæng, hvilket Danmark har været forpligtet til siden 22. december 2003, hvor Vandrammedirektivet senest skulle være implementeret i dansk lovgivning. Det afsløres herved, at via bekendtgørelser og regula-

tiver (gødningsregnskaber, efterafgrødekrav, mini-vådområder, påbud om forbedret spildevandsrensning osv.) har borgere - primært i det åbne land - i over 20 år været pålagt byrder uden lovhjemmel.

Finansministeriet og Miljøministeriet bytter roller

Tilbage til formanden Peter Herman, hvem er han egentlig? Han er biolog fra Holland og tituleres Professor of Ecological Hydraulic Engineering med speciale i modellering. Er bl.a. forfatter til bogen "A practical guide to ecological modeling".

Det viser sig, at han også var formand for second opinion rapporten fra 2017. Der var yderligere 2 gengangere fra 2017: Professor Alice Newton, Portugal & Director Bo Gustafsson, Sverige.

Altså 3 ud af 5 forskere deltog både i 2017 og 2023, med samme dominerende formand. Se yderligere fra vigtige møder: *Det juridiske spor omkring vandplaner 2021-2027 mangler afklaring.*⁹

Miljøministeriet udvalgte suverænt panelet i 2017, men denne gang havde Finansministeriet fået lederrollen i form af en nedsat taskforce ifølge aftale om grøn omstilling af dansk landbrug.

I forskellige forhold under hele forløbet afslørede det klart, at Miljøministeriet har tiltvunget sig lederrollen med Finansministeriet som servicerende sekretariat.

Derfor er det ganske logisk, at en professor, der har gjort modelverdenen til sit speciale, udvælges af et ministerium (2 gange), der selv forfægter denne tilgang. Hensigten med begrebet "second opinion" bliver dermed naturligtvis udvandet.

Anløben kultur i Miljøministeriet

Tidligere departementschef, Henrik Studsgård, har forklaret, at det ikke altid var behørig lovhjemmel, der var "top of mind" i Miljøministeriet. Denne kultur synes stadigvæk at være ret dominerende i ministeriet.

sign. Jørn Rasmussen

”Second Opinion” - en proces som kørte af sporet

Bjarne Brønserud, konsulent

Forligspartiernes oplæg til en åben og uafhængig evaluering af den danske miljøpolitikks faglige og juridiske grundlag er ikke blevet fulgt loyalt under eksekveringen¹. Allerede i COWI rapporten blev der talt om yderligere markante krav (som er politisk besluttet) til reduktioner i kvælstoftilførslerne til kystvandene – altså en fastlåst og uvidenskabelig tilgang². Ministerierne begrænsede yderligere de emner, som de internationale eksperter (Panelet) sluttelig skulle tage stilling til. Og undervejs blev Panelet misinformeret om de reelle påvirkninger af de kystnære områder via byernes kloakvand. Derfor er det hverken et fuldgyldigt eller tilbunds gående resultat, som Panelet er fremkommet med i slutrapporten fra 21. september 2023³. Der er fortsat en alvorlig risiko for, at vandplanerne er forfejlede og uden den tilsigtede virkning på kystvandene.

Mange spørgsmål til ministerierne forbliver ubesvarede

Som mødedeltager i blandt andet Faglig Referencegruppe er stillede spørgsmål ofte forblevet utilstrækkeligt besvaret. Ønsker om at få indblik i de centrale data om vandløbsvandets indhold af næringsstoffer og iltforbrugende materiale har været blokeret af ministerierne. Dermed har bidragene til den faglige proces reelt været saboteret og ligefrem umuliggjort i lange perioder. Det er således mit indtryk fra møderne med Panelet, at eksperterne generelt tager et forbehold overfor de data, som de er præsenteret for, og som indgår i modelopbygningen bag kystvandmodellerne. Panelet skriver: ”The aim of the Panel’s analysis is to give a general overview and appraisal of the models, arguments and analyses performed by the different actors in the process of building the RBMP3 and the second opinion”. På et direkte spørgsmål til forskerne bag kystvandmodellerne, om der vil fremkomme en beregning af usikkerheden på målfastsættelsen for kvælstofmængden i vandplanerne, var svaret – nej. Det er yderst

bekymrende, at data baseret alene på modelberegninger anvendes direkte i kystvandmodellerne, uden der er foretaget grundige målinger – det smager for meget af en modelverden løsrevet fra naturens egne mekanismer. Vandplanernes administrationsgrundlag virker på den baggrund tynd og lemfældig.

Manipulerede opgørelser for tab af næringsstoffer

Modelopgørelser over tilførslerne af næringsstoffer har siden begyndelsen af 1980’erne været udført ukritisk og bevidst manipulerende formentlig med et sigte på en alarmistisk politisk dagsorden. Der har i visse år tilbage i 1990’erne været tale om mere end 15.000 tons kvælstof til kysten i overvurdering fra de dyrkede områder. Kvælstof- og fosforbidraget til kystvandene fra det åbne land har været nedskåret kraftigt i NOVANA-regi ad flere omgange – senest i 2020. Denne overvurdering af de diffuse næringsstofftab har været markante, hvilket ministerierne og de internationale eksperter blev orienteret om på mødet den 11. september 2023. Ligeledes blev COWI og NIRAS gjort opmærksom på disse grove manipulationer den 2. marts 2023⁴. Det har ikke været muligt at få lov til at fremlægge de mange alvorlige brist i Miljøministeriets opgørelser direkte over for Miljøminister Magnus Heunicke (S) og ledelsen i Miljøministeriet. Derfor er frygten, at den øverste ledelse i ministerierne fortsat er fastlåst i sine forudindtagelser, hvilket skader den demokratiske proces. Hvis formålet med ”Second Opinion” er at skabe en ny fortælling om tabene af kvælstof, fosfor og iltforbrugende materiale, som er baseret på solide virkelighedsnære opgørelser, har processen været en fiasko. Vejle Fjord er et skræmmende eksempel. Her angiver kystvandmodellerne fremlagt af Professor Stiig Markager (AU), at der skal ske en markant reduktion i tabene fra oplandet til fjorden. Den dominerende tilførsel af næringsstoffer sker gennem Vejle å systemet og her viser en NOVANA måleserie,

at disse tab fra det åbne land er særdeles lave, og at vandet i åen er af høj fiskevandskvalitet⁵. Foreholdt disse oplysninger er såvel ministerierne som Panelets eksperter passive og ønsker tilsyneladende ikke at give uddybende forklaringer – det er både utilstedeligt og uvidenskabeligt.

Nyere NOVANA rapporter med solide resultater

Ved forelæggelsen af de seneste NOVANA undersøgelser i januar 2024 blev tabene af næringsstoffer grundigt belyst ud fra et intensivt landbrugsområde. Opgørelserne fra landovervågningsoplandet ved Gislum syd for Aars viser, at tabene er lave, og at landbrugets udnyttelse af næringsstoffer er høj - kvælstof har her en udnyttelsesprocent på 95%. Disse grundige og solide måleresultater angiver således en helt anden fortælling end den, som bliver fremlagt ved møderne i ministerierne⁶.

På et direkte spørgsmål om hvilke koncentrationer, der er anvendt ved opgørelsen af statusmængderne af kvælstof i vandplanerne (2018 niveauet), er der gentagne gange blevet svaret undvigende. Dette på trods af at de solide og gennemarbejdede opgørelser i NOVANA undersøgelserne igennem mange år netop har opgjort disse vandføringsvægtede koncentrationer. For nitrat i vandløbsvandet viser målingerne et niveau på blot en fjerdedel af det højest tilladte ifølge Drikkevands- og Nitratdirektivet.

Mangel på gennemsigthed i modellerne

Vandplanernes mål synes at være ude af proportioner og i vidt omfang også at være misvisende. Igennem de Indre Danske Farvande strømmer der årligt ca. 1.960 km³ vand⁷. Godt halvdelen er tungt saltholdigt vand fra Skagerrak, der strømmer igennem bælteerne og ind i Østersøen. Det danske bidrag af fersk vand er på ca. 8 km³ årligt. Langt inde i fjordene og ude i de åbne kystvande er opblandingen af de danske tilførsler af næringsstoffer derfor enorm. Dette bekræftes af salinitetsmålingerne, som inde i fjordene viser stor påvirkning af det saltholdige vand fra Skagerrak og i Limfjorden fra Nordsøen gennem Thyborøn Kanal. I processen omkring ”Second Opi-

nion” savnes en åben drøftelse af påvirkningen fra de store mængder næringsstoffer, som strømmer fra Østersøen ind i de danske farvande. Men også af flodvandet fra de Nordeuropæiske floder med udløb til Nordsøen, som bidrager via Vesterhavstrømmen til en direkte påvirkning i Vadehavet og langt inde i de indre farvande og i de inderste dele af Limfjorden⁸. Det nytter ikke blot at sige, at det er der taget hensyn til i ”de sofistikerede modeller” - den manglende gennemsigthed er alarmerende.

Panelet bliver misinformeret, og anbefalinger fra Panelet bliver overhørt

Det virker ikke troværdigt, at Panelet erklærer, at ”Given the high degree of purification of point sources in Denmark, there will be diminishing marginal N-and P-effects from further treatment of wastewater from point sources”. Det er veldokumenteret, at en stor part af kloakvandet enten aldrig når frem til rensningsanlæggene eller løber direkte igennem anlæggene uden af blive rensset. Dertil kommer de meget store mængder af udledt organisk materiale, som i fjord- og kystvandene kræver meget ilt for at blive omsat af bakterierne. Kilderne til dette organiske materiale (målt ved BI5 metoden) er primært kloakvand og vand fra naturområder⁹.

Helt fraværende er de erhvervsøkonomiske omkostningsberegninger for de foreslåede indsatskrav i vandplanerne¹⁰. Det virker derfor arrogant at tilkendegive, at det er forbundet med lavere omkostninger at stille krav til landbrugsdriften og den spredte bebyggelse sammenlignet med at stille øgede krav til en forbedret rensning af kloakvandet. Heller ikke beregninger over de socioøkonomiske konsekvenser, herunder de miljøpositive eksternaliteter, som ydes af befolkningen i det åbne land, inddrages i slutrapporten fra de 3 ministerier. Og det endda på trods af at gennemførelse af disse beregninger blev anbefalet af Panelet i forbindelse med mindre strenge miljømål eller uforholdsmæssige krav – som for eksempel udtagning af frugtbar dyrkede arealer eller pålæg om anlæggelse af rensningsanlæg for husspildvand fra enligt beliggende boliger.

NOTER

Bemærkninger til ”Second Opinion” fra Fair Spildevand

- ¹ <https://www.fairspildevand.dk/wp-content/uploads/Det-glade-budskab-til-second-opinion.pdf>
- ² <https://fairspildevand.dk/wp-content/uploads/Kommentarer-til-COWI-fra-Fair-Spildevand-DK.pdf>
- ³ <https://fairspildevand.dk/wp-content/uploads/Second-opinion-fase-II-2-questions-to-the-expert-from-Fair-Spildevand.pdf>
- ⁴ <https://fairspildevand.dk/wp-content/uploads/Input-to-second-opinion-expert-panel-on-11-September-2023-fra-Fair-Spildevand.pdf>
- ⁵ <https://fairspildevand.dk/wp-content/uploads/Hoeringssvar-til-second-opinion-den-11.-september-2023.pdf>
- ⁶ <https://fairspildevand.dk/wp-content/uploads/Talepapir-27.-oktober-2023.pdf>
- ⁷ <https://fairspildevand.dk/wp-content/uploads/Kommentar-til-Fair-Spildevand-fra-5-eksperter.pdf>
- ⁸ <https://fairspildevand.dk/wp-content/uploads/Fra-aftale-om-groen-vaekst-og-kommissorium.-Kritisabel-oversaettelse.pdf>
- ⁹ <https://fairspildevand.dk/wp-content/uploads/Det-juridiske-spor-omkring-vandplaner-2021-2027-mangler-afklarung.pdf>

”Second Opinion” - en proces som kørte af sporet

Kommentarer til ”Evaluering af det faglige grundlag for kvælstofindsatsen”

- ¹ Folketinget; Kommissorium for ”Second Opinion”, aftaleparterne i aftalen ”Grøn omstilling af dansk landbrug”, oktober 2021.
- ² COWI og NIRAS; Second opinion on the need for reduction of nitrogen in the third RBMP for 2021-2027, Phase 1, bestilt af miljøministeriet og finansministeriet, revideret udgave 14. marts 2023.
- ³ Peter Herman (formand), Bo Gustafsson, Alice Newton, Robert Krüger og Henrik Josefsson; International evaluation of the scientific og legal basis for nitrogen reductions in the 3rd Danish River Basin Management Plan, 21. september 2023.
- ⁴ Hans Thodsen m.fl., NOVANA Vandløb 2018, DCE ved Aarhus Universitet, revideret februar 2020.
- ⁵ Bjarne Brønserud; Tanker om den aktuelle vandmiljøpolitik – Vandområdeplanerne 2021-2027, januar 2024: <http://www.30aarsmiljoepolitik.dk/wp-content/uploads/2024/02/Supplement-2024-scaled.jpg>
- ⁶ Bjarne Brønserud, NOVANA tal modbeviser, at intensivt landbrug er årsag til iltsvind, fiskedød og bundvendinger, kronik Grovvarerent, april 2024: <http://www.30aarsmiljoepolitik.dk/wp-content/uploads/2024/05/Grovvarerent-side-9-10-3-maj-2024-Kronik.pdf>
- ⁷ Anders Chr. Erichsen og Flemming Møhlenberg; Effekt af Nærings saltsreduktioner på Miljøtilstanden i de Åbne Indre Danske Farvande, Dansk Hydraulisk Institut (DHI), maj 2011.
- ⁸ Jens Würgler Hansen m.fl.; Notat 1.1 Fysiske og kemiske forhold, DCE ved Aarhus Universitet, august 2012.
- ⁹ Lars M. Svendsen m.fl.; Notat 2.8 Tilførsel af næringsstoffer og organisk materiale, DCE ved Aarhus Universitet, august 2012.
- ¹⁰ Miljøministeriet, Departementet; Vandområdeplaner 2021-2027, december 2021, side 171.

FORKORTELSER

AU - Aarhus Universitet.

NOVANA - Det Nationale Overvågningsprogram for Vandmiljø og Natur.

DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi.

RBMP3 - Engelsk forkortelse for Vandområdeplaner 2021-2027.

© Alle rettigheder forbeholdes skribenterne og forlaget

Forside: Finansministeriet har ledet taskeforcen omkring ”Second Opinion”. Foto: www.fm.dk